

Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ

Солиқ Кодексининг 265-моддасига асосан, *юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўловчилар* Ўзбекистон Республикаси ҳудудида солиқ солинадиган мол-мулкка эга бўлган юридик шахслар - Ўзбекистон Республикасининг резидентлари;

Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга ошираётган ва (ёки) Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ўз мулкида кўчмас мулкка эга бўлган юридик шахслар - Ўзбекистон Республикасининг норезидентларидир.

Агар кўчмас мулк мулкдорининг жойлашган ерини аниқлаш имкони бўлмаса, бу мол-мулк қайси шахснинг эгалигида ва (ёки) фойдаланишида бўлса, шу шахс солиқ тўловчи ҳисобланади.

Нотижорат ташкилотлари томонидан *мол-мулк солиғи тўланмайди*.

Улар томонидан тадбиркорлик фаолияти амалга оширилган тақдирда юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўловчилари ҳисобланади.

Солиқ Кодексининг 266-моддасига асосан, *мол-мулк солиғининг солиқ солиш объектига қуйидагилар киради:*

1) асосий воситалар, шу жумладан молиявий ижара (лизинг) шартномаси бўйича олинган асосий воситалар;

2) номоддий активлар;

3) тугалланмаган қурилиш объектлари. Тугалланмаган қурилиш объектлари жумласига қурилиши шу объект қурилишига доир лойиҳа-смета ҳужжатларида белгиланган норматив муддатда ниҳоясига етказилмаган объектлар киради;

4) белгиланган муддатда ишга туширилмаган асбоб-ускуналар. Белгиланган муддатда ишга туширилмаган асбоб-ускуналар жумласига монтаж қилиниши талаб этиладиган ҳамда реконструкция ва (ёки) модернизация қилинаётган объектларда лойиҳа-смета ҳужжатларида белгиланган муддатларга мувофиқ капитал қўйилмалар ҳисобига ишга тушириладиган асбоб-ускуналар киради. Лойиҳа-смета ҳужжатларида асбоб-ускуналарни ишга тушириш муддатлари бўлмаган тақдирда, буюртмачи сифатида иш кўраётган юридик шахснинг раҳбари томонидан тасдиқланган муддатлар солиқ солиш объектини белгилаш учун қабул қилинади, лекин бу муддатлар асбоб-ускуналар монтаж қилишга топширилган пайтдан эътиборан бир йилдан кўп бўлмаслиги керак.

Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга ошираётган Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари учун қуйидагилар солиқ солиш объектидир:

Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари бухгалтерия ҳисоби тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ доимий муассаса фаолияти билан боғлиқ қайси асосий воситалар бўйича ҳисоб юритаётган бўлса, ўша асосий воситалар;

ушбу доимий муассаса фаолияти билан боғлиқ бўлмаган, мазкур норезидентларга мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлган кўчмас мулк.

Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга оширмайдиган Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари учун Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган, уларга мулк ҳуқуқи асосида тегишли бўлган кўчмас мулк солиқ солиш объектидир.

Солиқ Кодексининг 267-моддасига асосан, ***солиқ солинадиган база қуйидагилардир:***

асосий воситалар ва номоддий активлар бўйича - асосий воситалар ва номоддий активларнинг ўртача йиллик қолдиқ қиймати.

Асосий воситалар ва номоддий активларнинг қолдиқ қиймати ушбу мол-мулкнинг бошланғич (тикланиш) қиймати билан солиқ тўловчининг ҳисоб сиёсатида белгиланган усуллардан фойдаланилган ҳолда ҳисоблаб чиқилган амортизация ҳажми ўртасидаги фарқ сифатида аниқланади;

норматив (белгиланган) муддатда тугалланмаган қурилиш объектлари ва ишга туширилмаган асбоб-ускуналар бўйича - тугалланмаган қурилишнинг ва ўрнатилмаган асбоб-ускуналарнинг ўртача йиллик қиймати ҳисобланади.

Адлия вазирлигида 2002 йил 4 декабрда 1192-сон билан рўйхатга олиниб тасдиқланган “1 январь ҳолати бўйича асосий фондларни ҳар йили қайта баҳоланиш тартиби тўғрисида”ги Низомга асосан, барча асосий воситалар, шунингдек тугалланмаган қурилиш объектлари ва ўрнатиш учун мўлжалланган ускуналар ***ҳар йили қайта баҳоланиши керак.***

Солиқ Кодексининг 268-моддасига асосан, ***солиқ солинадиган база:***

солиқ солиш объектларининг ўртача йиллик қолдиқ қиймати (ўртача йиллик қиймат) ҳисобот давридаги ҳар бир ойнинг охири кунидаги ҳолатга кўра солиқ солиш объектларининг қолдиқ қийматларини (ўртача йиллик қийматларини) қўшишдан олинган сумманинг ўн иккидан бир қисми сифатида ортиб борувчи яқун билан аниқланади.

Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўловчи томонидан юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўлаш назарда тутилмаган фаолият турлари амалга оширилган тақдирда, солиқ солинадиган база солиқ солинадиган ва солиқ солинмайдиган мол-мулк ҳисобини алоҳида-алоҳида юритиш асосида аниқланади. Алоҳида-алоҳида ҳисоб юритиш имконияти бўлмаган тақдирда, солиқ солинадиган база

фаолиятдан олинадиган соф тушумнинг умумий ҳажмида юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўлаш назарда тутилган соф тушумнинг солиштирма салмоғидан келиб чиққан ҳолда аниқланади.

Солиқ Кодексининг 269-моддасига асосан, ***мол-мулк солигидан қуйидаги имтиёзлар берилган.***

1. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ ҳисоблаб чиқарилаётганда солиқ солинадиган база қуйидагиларнинг қийматига камайтирилади:

1) уй-жой-коммунал хўжалиги объектларининг;

2) маданият ва санъат, таълим, соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ва спорт, ижтимоий таъминот соҳасига кирадиган ижтимоий-маданий соҳа объектларининг;

3) юридик шахсларнинг маданият муассасалари, мактабгача ва умумтаълим ўқув муассасалари эҳтиёжлари учун фойдаланиладиган мол-мулкининг;

4) қишлоқ хўжалиги (ўсимликшунослик, чорвачилик, балиқчилик) маҳсулотларини етиштириш ва сақлаш учун фойдаланиладиган қишлоқ хўжалиги корхоналари балансида бўлган мол-мулкнинг;

5) суғориш ва коллектор-дренаж тармоқлари объектларининг;

6) алоқа йўлдошларининг;

8) табиатни муҳофаза қилиш ва санитария-тозалаш мақсадлари, ёнғин хавфсизлиги учун фойдаланиладиган;

9) умумий фойдаланишдаги темир йўллар ва автомобиль йўллари, магистраль трубопроводлар, алоқа ва электр узатиш линияларининг, шунингдек ушбу объектларнинг ажралмас технологик қисми бўлган иншоотларнинг;

10) консервация қилиниши тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинган асосий ишлаб чиқариш фондларининг;

11) лизингга олинган мол-мулкнинг, лизинг шартномаси амал қиладиган муддатга;

12) солиқ тўловчининг балансида бўлган ҳамда тадбиркорлик фаолиятида фойдаланилмаётган, фуқаро муҳофазаси ва сафарбарлик аҳамиятига молик объектларнинг;

13) шаҳар ва шаҳар атрофидаги йўналишларда йўловчилар ташийдиган шаҳар йўловчилар транспорти ташкилотлари транспорт воситаларининг (автобуслар, трамвайлар, троллейбуслар, метрополитен поездлари);

14) тузилган шартномаларга мувофиқ юридик шахснинг буюртмаси бўйича ишлар бажариш учун касаначиларга бепул фойдаланишга берилган асбоб-ускуналарнинг (фойдаланиш даврига);

15) телекоммуникациялар тармоқларида тезкор-қидирув тадбирлари тизими техник воситаларининг;

16) ишлаб чиқаришга янги жорий этилган янги технологик жиҳозларнинг, беш йиллик муддатга. Янги технологик жиҳозлар олинган (импорт қилинган)

пайтдан эътиборан уч йил ичида реализация қилинган ёки бепул берилган тақдирда, мазкур имтиёзнинг амал қилиши мол-мулк солиғини тўлаш мажбуриятлари имтиёз қўлланиладиган бутун давр учун тикланган ҳолда, бекор қилинади.

2. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқдан қуйидагилар озод қилинади:

1) соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ҳамда ижтимоий таъминот, халқ таълими, маданият ва санъат ташкилотлари;

2) уй-жой-коммунал хўжалиги ва бошқа умумфуқаровий аҳамиятга молик шаҳар хўжалиги корхоналари.

3) ногиронларнинг жамоат бирлашмалари, "Нуроний" жамғармаси ва "Ўзбекистон чернобилчилари" ассоциацияси мулкида бўлган, ишловчилари умумий сонининг камида 50 фоизини ногиронлар, 1941-1945 йиллардаги уруш ва меҳнат fronti фахрийлари ташкил этадиган юридик шахслар, бундан савдо, воситачилик, таъминот-сотиш ва тайёрлов фаолияти билан шуғулланувчи юридик шахслар мустасно.

4) янги ташкил этилган корхоналар - давлат рўйхатидан ўтказилган пайтдан эътиборан икки йил мобайнида. Мазкур имтиёз қайта ташкил этилган юридик шахслар негизида ташкил этилган корхоналарга, шунингдек бошқа корхоналар ҳудудида шу корхоналардан ижарага олинган асбоб-ускуналардан фойдаланган ҳолда ўз фаолиятини амалга ошираётган юридик шахсларга нисбатан қўлланилмайди;

5) ихтиёрий тугатилаётган тadbиркорлик субъектларини - юридик шахсларни давлат рўйхатидан ўтказувчи орган ихтиёрий тугатиш тўғрисида қабул қилинган қарор ҳақида хабардор қилинган кундан эътиборан. Ихтиёрий тугатиш қонун ҳужжатларида белгиланган муддатларда тугалланмаган ёки тугатиш тартиб-таомили тўхтатилган ва фаолият қайта тикланган тақдирда, ушбу имтиёз қўлланилмайди ҳамда солиқ суммаси имтиёз қўлланилган бутун давр учун тўлиқ миқдорда ундирилади.

Бундан ташқари, экспортчи корхоналар учун Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 24 декабрдаги ПҚ-1449-сонли қарорига асосан, ўзи ишлаб чиқарган товарлар (ишлар, хизматлар) экспортининг эркин алмаштириладиган валютадаги улуши сотишнинг умумий ҳажмида 15 фоиздан 30 фоизгача бўлса, белгиланган мол-мулк солиғи ставкаси 30 фоизга ва экспортининг эркин алмаштириладиган валютадаги улуши сотишнинг умумий ҳажмида 30 фоиз ва ундан юқори бўлса 50 фоизга пасайтирилади.

Бундан рўйхати Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1997 йил 10 октябрдаги ПФ-1871-сон Фармони билан тасдиқланган хом ашё товарлари мустасно.

Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни ҳисоблаб чиқариш солиқ тўловчи - Ўзбекистон Республикасининг резиденти томонидан

солиқ Кодексининг 267-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ ҳисоблаб чиқарилган солиқ солинадиган базадан ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикасининг навбатдаги йилги асосий макроиқтисодий кўрастқиқлари прогнози ва давлат бюджети параметрлари тўғрисидаги қарори билан ҳар йили тасдиқланадиган ставкадан келиб чиқиб амалга оширилади.

Жорий 2011 йил учун Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2010 йил 24 декабрдаги ПҚ-1449-сонли қарори *солиқ ставкаси 3,5 фоиз* қилиб белгиланган.

Меъёрий муддатларда ўрнатилмаган ускуналар учун мол-мулк солиғи *икки баравар ставка* миқдорида тўланади.

Юридик шахсларнинг *мол-мулкига солинадиган солиқнинг ҳисоб-китоби* солиқ бўйича ҳисобга олиш жойидаги давлат солиқ хизмати органларига ортиб борувчи яқун билан *йилнинг ҳар чорагида ҳисобот давридан кейинги ойнинг 25-кунидан кечиктирмай*, йил яқунлари бўйича эса *йиллик молиявий ҳисобот тақдим этиладиган муддатда* тақдим этилади.

Ўзбекистон Республикасида фаолиятни доимий муассаса орқали амалга ошираётган Ўзбекистон Республикасининг норезиденти доимий муассасанинг солиқ бўйича ҳисобга олиш жойидаги давлат солиқ хизмати органига солиқ солинадиган мавжуд мол-мулк тўғрисидаги маълумотномани ҳисобот йилидан *кейинги йилнинг 25 январидан кечиктирмай* тақдим этиши шарт.

Солиқ ҳисоботлари Адлия вазирлигида 2008 йил 21 январь куни 1760-сон билан рўйхатга олиниб “Солиқ ҳисоботининг шакллари тасдиқлаш тўғрисида”ги қарори билан *тасдиқланган шакллар асосида* тўлдирилади.

Солиқ даври мобайнида *солиқ тўловчилар ҳар ойда жорий тўловларни тўлайдилар*, микрофирмалар ва кичик корхоналар бундан мустасно. Жорий тўловлар суммаси тегишли йил учун мол-мулкнинг ўртача йиллик қолдиқ қийматидан (ўртача йиллик қийматдан) ва белгиланган ставкадан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқарилган юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ *йиллик суммасининг ўн иккидан бир қисми миқдорида* белгиланади.

Жорий тўловлар миқдорини ҳисоблаб чиқариш учун солиқ тўловчи солиқ бўйича ҳисобга олиш жойидаги давлат солиқ хизмати органига белгиланган шаклдаги маълумотномани *жорий йилнинг 20 январигача тақдим этади*.

Бюджетга жорий тўловларни тўлаш *ҳар ойнинг 25-кунидан кечиктирмай* амалга оширилади.

Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари томонидан йилда бир марта солиқ ҳисоботи давридан *кейинги йилнинг 15 февралдан кечиктирмасдан* тўланиши керак.

Масалан: “Учқун” корхонасининг бухгалтерия балансида 2011 йилнинг 1 январь ҳолатига:

*асосий воситаларнинг бошлангич қиймати 190,0 млн.сўмни,
асосий воситаларнинг эскириш суммаси 35,0 млн.сўмни,
асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати 155,0 млн.сўмни,
норматив муддатда ишга туширилмаган, қурилиши тугалланмаган
объектнинг қиймати 15,0 млн.сўмни,
ижтимоий-маданий соҳа объектлари 5,0 млн.сўмни,
экспортининг эркин алмаштириладиган валютадаги улуши сотишнинг
умумий ҳажмида 20 фоизни ташкил этган.*

Адлия вазирлигида 2011 йилнинг 30 майида 1760-1-сон билан рўйхатга олинган “Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ” бўйича солиқ ҳисоботи шакллари асосида:

1. Корхона томонидан 2011 йилнинг 20 январига қадар жорий тўловларни ҳисоблаш бўйича маълумотномани, солиқ бўйича ҳисобга олинган жойидаги давлат солиқ хизмати органига тақдим этади.

Бунда, 2011 йилнинг ҳар ойида жорий тўловлар суммаси *367,5 минг сўмни* ташкил этади.

Жумладан;

а) 5425,0 минг сўм (асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати 155,0 млн.сўм х 3,5%)

б) 1050 минг сўм (норматив муддатда ишга туширилмаган, қурилиши тугалланмаган объектнинг қиймати 15,0 млн.сўм х 7%)

в) 175,0 минг сўм (ижтимоий-маданий соҳа объектлари 5,0 млн.сўм х 3,5%)

г) 525,0 минг сўм ҳисобланган ойлик жорий тўлов ($5425,0 + 1050,0 - 175,0 = 6300,0$), ($6300,0 / 12 = 525,0$)

д) Имтиёз суммаси чегирилганда *367,5 минг сўмни* ташкил (имтиёз суммаси $525,0 \times 30\% = 157,5$ минг сўм), (бюджетга тўланиши лозим бўлган сумма $525,0 - 157,5 = 367,5$) этади.

Корхона томонидан ҳар ойнинг 25 кунидан кечиктирмасдан 367,5 минг сўм солиқ суммасини бюджетга ўтказиши лозим (микрофирма ва кичик корхоналар бундан мустасно).

2. *Мазкур корхонасининг бухгалтерия балансида 2011 йилнинг 1 апрель ҳолатига:*

*асосий воситаларнинг бошлангич қиймати 190,0 млн.сўмни,
асосий воситаларнинг эскириш суммаси 40,0 млн.сўмни,
асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати 150,0 млн.сўмни,
норматив муддатда ишга туширилмаган, қурилиши тугалланмаган
объектнинг қиймати 15,0 млн.сўмни,
ижтимоий-маданий соҳа объектлари 5,0 млн.сўмни,
экспортининг эркин алмаштириладиган валютадаги улуши сотишнинг
умумий ҳажмида 25 фоизни ташкил этган.*

Корхона томонидан 2011 йилнинг I-чораги якуни бўйича тўлаши лозим бўлган солиқ суммаси 1092,3 минг сўмни (январь ойи учун 367,5+февраль ойи учун 367,5+март ойи учун 357,3) ташкил этади.

Жумладан;

а) 5250,0 минг сўм (асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати 150,0 млн.сўм х 3,5%)

б) 1050 минг сўм (норматив муддатда ишга туширилмаган, қурилиши тугалланмаган объектнинг қиймати 15,0 млн.сўм х 7%)

в) 175,0 минг сўм (ижтимоий-маданий соҳа объектлари 5,0 млн.сўм х 3,5%)

г) 510,4 минг сўм ойлик ҳисобланган солиқ $(5250,0+1050,0-175,0=6125,0)$, $(6125,0/12=510,4)$

д) Март ойи учун 357,3 минг сўм (имтиёз суммаси $510,4 \times 30\%=153,1$ минг сўм), (бюджетга тўланиши лозим бўлган сумма $510,4-153,1=357,3$) солиқ суммаси тўланади.